

Міністерство освіти і науки України Національний університет «Києво-
Могилянська академія»

Факультет охорони здоров'я, соціальної роботи і психології

Кафедра Школа соціальної роботи ім. В. І. Полтавця

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь - бакалавр

**на тему: «МОТИВАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ МОЛОДІЖНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ -
НАЦІОНАЛЬНА СКАУТСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
Спеціальності

231 Соціальна робота

Западнюк Марія Вячеславівна

Керівник Романова Н. Ф.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент Дума Л. П.

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____

«_____» _____ 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3-5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6-18
1.1 Поняття та сутність волонтерської діяльності підлітків та молоді.....	6
1.2 Мотиваційні чинники та перешкоди до волонтерської діяльності серед підлітків та молоді.....	9
1.3 Молодіжна організація «Пласт – Національна скаутська організація України» як організаційне середовище для волонтерської діяльності підлітків».....	12
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	19-27
2.1 Час і місце проведення дослідження.....	19
2.2 Етапи проведення дослідження.....	19
2.3 Процедура проведення дослідження.....	20
2.4 Методи й інструменти дослідження.....	21
2.5 Характеристика вибірки.....	22
2.6 Труднощі/обмеження/етичні засади проведення дослідження...	24
2.7 Концептуалізація/операціоналізація понять.....	26
2.8 Використання ІШ в підготовці роботи.....	26
РОЗДІЛ 3 ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДІЖНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ».....	28-50
3.1 Мотиваційні чинники, які спонукають підлітків та молодь долучатися до волонтерства в молодіжній організації «Пласт».....	28
3.2 Перешкоди для участі підлітків та молоді у волонтерській діяльності.....	39
3.3 Практичні рекомендації «Шляхи підтримки мотивації до волонтерства серед підлітків та молоді»	48
ВИСНОВКИ.....	51-53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54-59
ДОДАТКИ.....	60-67

ВСТУП

Волонтерство у молодіжному середовищі є важливим ресурсом розвитку громади та засобом формування активної громадянської позиції молоді, особливо в умовах воєнного часу. На державному рівні волонтерська діяльність регламентується Законом України «Про волонтерську діяльність» (2011). У цьому документі не означено умов, які б обмежували залучення підлітків та молоді до волонтерської діяльності, однак прописано необхідні умови для забезпечення їх прав та свободи вибору й участі у різних видах суспільно-корисної діяльності.

Щодо дослідження проблематики волонтерства з боку науковців, то воно стосується багатьох проблем. Зокрема, вивчалася тема залучення дітей та молоді для участі в організованих заходах допомоги військовим у школах та в інших громадських місцях (Полівко & Щоголь, 2023). Про волонтерів як громадянську позицію та можливість занурення в майбутню професію, йдеться у роботі Лях Т. (2015). Деякі дослідники зазначають про кризу ідентичності в молодому віці, що може впливати самооцінку та впевненість у собі, що важливо, на їх думку, враховувати при роботі у волонтерській діяльності (Branje, 2021). Також було виявлено багато наукових праць, які вивчають різні аспекти мотивації до волонтерської діяльності: Т. Лях (2012), Н. Вайнілович (2012), С. Демида & М. Носок (2016), Л. Коломієць & А. Глиздова (2017), Я. Дикий (2023), тощо.

Однак, нами не виявлено робіт, які б детально вивчали мотиви, бар'єри та організаційні умови участі підлітків та молоді на прикладі молодіжних організацій, які застосовують методи виховництва та служіння для формування активної громадянської позиції молоді та працюють у своїх осередках в Україні та Європі.

Молодіжна організація «Пласт – Національна скаутська організація України» (далі – Пласт) є однією з найвідоміших молодіжних організацій України, яка представляє саме такі організації. Вона забезпечує системне виховання підлітків та молоді, інтегруючи волонтерство у свою освітньо-виховну

програму («Програма виховництва й служіння») вже багато років. Поєднання соціальних, особистісних та організаційних чинників позитивно впливає на участь підлітків та молоді у волонтерстві, а сформована у «Пласті» культура служіння сприяє розвитку стійкої громадянської відповідальності.

Отже, актуальність теми зумовлена потребою у вивченні діяльності молодіжної організації «Пласт» з питань формування мотивації до волонтерства, виявлення перешкод та шляхів залучення підлітків та молоді, які здатні брати участь у розбудові суспільства та реагувати на сучасні виклики.

Об'єкт дослідження: волонтерська діяльність підлітків та молоді.

Предмет дослідження: чинники мотивації та перешкоди до волонтерської діяльності серед підлітків та молоді на прикладі діяльності молодіжної організації «Пласт».

Цільова група: підлітки віком 11-18 років, які беруть участь у волонтерських активностях в організації «Пласт» в Україні та Європі.

Метою дослідження є вивчити мотиваційні чинники та ключові перешкоди до волонтерської діяльності в молодіжній організації «Пласт - Національна скаутська організація України» та розробити практичні рекомендації шляхів підтримки мотивації до волонтерства.

Завдання дослідження:

1. Описати теоретичні засади вітчизняного та міжнародного волонтерства серед молоді.
2. Визначити мотиваційні чинники, які спонукають підлітків та молодь долучатися до волонтерства в молодіжній організації «Пласт».
3. Виявити ключові перешкоди для участі підлітків у волонтерській діяльності.
4. Розробити практичні рекомендації «Шляхи підтримки мотивації до волонтерства серед підлітків та молоді».

Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, викладена на 53 сторінках (без титульної сторінки, списку використаних джерел та додатків). Для написання кваліфікаційної роботи було використано 41 джерело наукової літератури, 23 з яких становлять напрацювання вітчизняних дослідників, а 18 з них – англомовні джерела.

Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Поняття та сутність волонтерської діяльності підлітків та молоді

На національному рівні волонтерська діяльність визначається як «добровільна, соціально спрямована неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» ЗУ «Про волонтерську діяльність», ст.1 (2011). Також в цьому документі йдеться про те, що «волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості» ЗУ «Про волонтерську діяльність», ст.2 (2011). Дані визначення є важливими в площині нашого дослідження в аспекті розуміння чинників та факторів мотивації, адже люба особа, яка приймає рішення приєднатися до волонтерства, вже має розуміти, які основи цієї діяльності визнаються нашою державою.

Схоже тлумачення надається в довідковій літературі, якою можуть користуватися усі бажаючи стати волонтерами, зокрема в одному із словників української мови волонтерство розтлумачується як «...одна із форм масового демократичного руху в світі, заснована на добровільній благодійній діяльності громадян у галузі охорони здоров'я, освіти і культури» (Тлумачний словник української мови, онлайн, 2026). Отже, волонтерство є певними діями, що виконуються з власного бажання з метою надання різнобічної безоплатної допомоги.

Важливо зазначити, що саме створення та розвиток соціальних служб для молоді на початку 90-х років минулого століття посприяли зародженню та розвитку волонтерського руху. З того часу волонтерство продовжує активно розвиватися. Для порівняння, у 2010 р. за даними World Giving Index наша країна посідала 150-те місце у світі, а волонтерством займалося лише 5% нашого

населення. Після Революції Гідності (2013) волонтерство стає більш поширеним явищем, а з 2022 р., після повномасштабного вторгнення, українське населення вже більш активно залучається до волонтерської праці. Зокрема, залученими є не лише дорослі, а й діти: вони приймають участь у організованих заходах допомоги військовим у школах та в інших громадських місцях (Полівко & Щоголь, 2023).

Останні дослідження свідчать, що 51,2% учнів хоча б один раз долучали до волонтерства, що є дуже високим результатом, але дійсно високими показниками залученості до волонтерської діяльності вважається близько 20-30 % осіб (Українська волонтерська служба, 2024).

На нашу думку, особливої уваги потребує вивчення залученості до волонтерства саме підлітків та молоді. Загальновідомо, що підлітковий вік є важливим етапом дорослішання. Підлітки проходять крізь кризу ідентичності, експериментуючи, досліджуючи альтернативи, поки не знайдуть свою нову ідентичність. Ці процеси можуть впливати на їхню самооцінку та впевненість у собі (Branje, 2021).

Підлітковість характеризується радикальними біофізіологічними, емоційними та когнітивними трансформаціями. Ключовим вектором розвитку в цей період є формування особистісної ідентичності, на яку здійснюють міжособистісна взаємодія з однолітками, сімейна динаміка та ширші соціальні та культурні чинники (Donnelly, 2024).

У звіті «Great Transitions: Preparing Adolescents for A New Century» (1995), підготовленого Радою Карнегі, можна структурувати як концептуальну модель успішної соціалізації та професійної адаптації молоді. Автори закликають до системної співпраці інститутів сім'ї та освіти для створення сприятливих умов переходу особистості до дорослого статусу.

Відповідно до положень доповіді, сучасна молодь у країнах західного вектору розвитку має опанувати низку ключових компетенцій:

1. Оволодіти соціальними навичками, включаючи здатність мирно вирішувати конфлікти.

2. Розвинути звички допитливого мислення та вирішення проблем для навчання протягом усього життя.

3. Набути технічних та аналітичних здібностей для участі в економіці світового класу.

4. Стати етичними людьми (тобто бути толерантними та людино-центрованими).

5. Вивчити вимоги відповідального громадянства.

6. Поважати різноманітність у нашому плюралістичному суспільстві.

На думку дослідників, саме волонтерська діяльність є одним із найефективніших середовищ, де ці завдання можуть бути реалізовані практично: підліток одночасно набуває досвіду командної взаємодії, вчиться вирішувати реальні проблеми, формує етичні орієнтири та усвідомлює власну відповідальність перед громадою (Donnelly, 2024).

Щодо вітчизняного досвіду, то волонтерську діяльність вже можна починати з підліткового віку (14 років). Тут важливо зазначити, що на це має бути згода батьків (усиновлювачів), і тільки після цього можна укладати договір про провадження волонтерської діяльності. Щодо молоді (18 років), то їм не можна виконувати волонтерські задачі на територіях бойових дій, завдання, пов'язані з медичною допомогою, ліквідуванням наслідків надзвичайних ситуацій, обороною України (допомога ЗСУ та іншим військовим формуванням).

Тобто крім тієї роботи, яка пов'язана з безпосередніми ризиками безпеки або специфічними державними заходами, підлітки до 18 років можуть брати участь у волонтерських заходах.

Отже, особливості підліткового волонтерства полягають у синергії між психологічною потребою в самореалізації та суспільним запитом на активне громадянство.

Попри законодавчі обмеження щодо видів діяльності, підлітки мають широкий простір для розвитку м'яких навичок (soft skills) у безпечних умовах. Підліткове та молодіжне волонтерство є явищем, що поєднує індивідуальний та

суспільний виміри: воно відповідає психологічним потребам підліткового віку у самореалізації та ідентифікації, водночас формуючи активну громадянську позицію.

1.2. Мотиваційні чинники та перешкоди волонтерської діяльності серед підлітків та молоді

Функціональний підхід, розроблений Клері та ін., передбачає, що волонтерська діяльність може виконувати шість різних психологічних функцій для людини: функцію цінностей (вираження альтруїстичних переконань), розуміння (здобуття нових знань і навичок), соціальну (встановлення та підтримка соціальних зв'язків), кар'єрну (набуття досвіду для майбутнього), захисну (захист від негативних переживань) та самовдосконалення (особистісний розвиток). Ця система отримала широке застосування в дослідженнях волонтерської мотивації серед молоді (Nguyen & Dao, 2025).

Теорія самодетермінації, Self-Determination Theory, розрізняє внутрішню мотивацію яка виникає із самої діяльності як значущої та цікавої та зовнішню, зумовлену зовнішніми стимулами, такими як нагорода, соціальний тиск або зовнішні вимоги. Теорія постулює три базові психологічні потреби в автономії, компетентності та приналежності, яких є необхідною умовою формування стійкої внутрішньої мотивації. Застосування SDT до аналізу волонтерства дозволяє пояснити не лише первинне рішення долучитися до діяльності, а й здатність підтримувати її тривалий час (Nguyen & Dao, 2025).

В умовах повномасштабного вторгнення патріотичні мотиви та відчуття причетності до захисту країни стали потужним джерелом внутрішньої мотивації для українських підлітків-волонтерів. За даними дослідження «Роль волонтерства у житті школярів» (Українська Волонтерська Служба, 2024), суттєве зростання

залученості учнів до волонтерства після 2022 року безпосередньо пов'язане з переживанням суспільної кризи як особистісно значущої події.

Для підлітків внутрішня мотивація до волонтерства нерозривно пов'язана з процесом формування ідентичності та самореалізації. Дослідження, що аналізували мотиваційні фактори неповнолітніх волонтерів «покоління Z» у Європі, показали, що для цієї вікової групи добровільний характер волонтерства сам по собі є мотивуючим чинником, оскільки він контрастує з обов'язковими видами діяльності, наприклад навчанням у школі (Hartmann & Mathmann, 2024).

Поряд із внутрішніми спонуканнями, зовнішня мотивація також суттєво впливає на рішення підлітків долучитися до волонтерства. Кар'єрно-орієнтоване волонтерство є відносно новим типом участі: молодь використовує волонтерський досвід для формування соціального та культурного капіталу, і ця мотивація є характерною саме для молодших вікових груп, на відміну від дорослих волонтерів (Stukas, Daly & Cowling, 2005). Соціальна функція волонтерства, можливість знайти однодумців, відчувати належність до спільноти та отримати схвалення однолітків, є значущою для підлітків, для яких соціальна ідентичність перебуває у стадії активного формування.

Молодь більш схильна залучатися до волонтерської роботи, якщо спостерігає позитивні приклади такої поведінки у найближчому оточенні (Nguyen & Dao, 2025).

Роль батьків є подвійною: по-перше, вони є носіями певних цінностей і моделей поведінки, які засвоює підліток; по-друге, вони можуть практично сприяти або перешкоджати участі дитини у волонтерстві через надання або обмеження часу, ресурсів та підтримки.

Школа є одним із інституційних середовищ, де формується волонтерська культура підлітків. Автори дослідження «Роль волонтерства в житті школярів» рекомендують масштабувати волонтерську діяльність на рівні різних громад через освітні програми, у яких волонтерство прописано як варіативний складник, а також програми підвищення кваліфікації вчителів; при цьому в деяких містах

обговорюється можливість дозволити учням пропускати один день на семестр за умови волонтерства, що, на думку фахівців, може перетворити волонтерство на постійну й системну практику (Як зробити волонтерство частиною освітнього процесу, 2024).

Вплив однолітків на волонтерську поведінку підлітків є предметом окремих досліджень. Дослідження, що аналізували мережі дружби серед молоді, розрізняють два механізми однолітківського впливу. Це може бути або відбір, коли молодь надає перевагу формуванню зв'язків з однолітками зі схожими цінностями та поведінкою, або вплив, коли поведінка та установки поступово зближуються в межах усталених дружніх мереж (Xin, Shusheng & Liuheng, 2026).

Таким чином, навіть мінімальний досвід участі одного члена підліткового кола може стати точкою входу для залучення інших.

Попри зростання інтересу до волонтерства, участь підлітків стримується низкою бар'єрів, які в науковій літературі систематизують за кількома групами.

Ресурсні бар'єри включають передусім брак часу через навчальне навантаження, а також матеріальні витрати на участь у волонтерській діяльності. Брак часу та академічний тиск можуть бути перешкодами для участі молоді у волонтерстві. Якщо ж волонтерська діяльність не сприймається як пов'язана з академічними або кар'єрними цілями, мотивація до участі може суттєво знижуватися (Forster, Archer & Tajin, 2015).

Інформаційні бар'єри є не менш значущими, бо брак інформації про можливості участі стримує залучення підлітків, оскільки вони нерідко просто не знають, де і як можна долучитися до організованого волонтерства.

Організаційні бар'єри пов'язані з якістю управління волонтерською діяльністю в організаціях. Дослідники виявили, що несприятливе лідерство є руйнівним чинником для волонтерів: організаційне середовище суттєво впливає на рівень утримання волонтерів, а формування підтримуючого середовища є ефективним там, де волонтери раніше відчувалися знехтуваними керівництвом (Oostlander et al., 2014). До організаційних бар'єрів також відносять

невідповідність волонтерських завдань інтересам підлітків, монотонність діяльності та брак зворотного зв'язку.

Окрім інших бар'єрів, низька впевненість у собі та відсутність друзів, які також беруть участь у волонтерстві теж впливають на їхню залученість.

Бар'єри участі охоплюють ресурсні, інформаційні, організаційні та психологічні виміри, що вимагає комплексного підходу до їх подолання з боку організацій, які залучають молодь до волонтерської діяльності (Nordstrom, Tulibaski & Peterson, 2021).

Таким чином, мотивація підлітків до волонтерства багатокomпонентним явищем, що поєднує внутрішні чинники (цінності, прагнення до самореалізації, моральні переконання) та зовнішні (соціальне визнання, кар'єрний розвиток, вплив найближчого оточення). Бар'єри участі охоплюють ресурсний, інформаційний, організаційний та психологічний виміри й потребують комплексного підходу до їхнього подолання.

1.3 Молодіжна організація «Пласт – Національна скаутська організація України» як організаційне середовище для волонтерської діяльності підлітків»

Розуміння мотиваційних механізмів залучення підлітків до волонтерства, окреслених у попередньому підрозділі, потребує розгляду конкретного інституційного середовища, в якому ці механізми реалізуються.

Молодіжна організація «Пласт», як скаутська організація, є одним із найбільш системних та тривалих прикладів такого середовища в українському контексті. Аналіз його історії, діяльності діаспорних осередків, виховних форм та видів волонтерської роботи підлітків дозволяє краще зрозуміти, як організаційна структура та культура формують умови для добровільного служіння.

Метою «Пласту» є сприяти всебічному, патріотичному вихованню та самовихованню української молоді на засадах християнської моралі; виховувати молодь як свідомих, відповідальних і повновартісних громадян місцевої, національної та світової спільноти, провідників суспільства на ідейних засадах саме цієї організації.

Щоб досягнути цю мету, «Пласт» розвиває «....духовні, розумові, соціальні і фізичні прикмети своїх членів; плекає серед молоді традиції її предків і передання та розуміння її історії, культури та національних традицій...» (<https://plast.org.ua/>).

Організаційна структура «Пласту» створює унікальне середовище для поетапного залучення підлітків до волонтерської діяльності. Основною одиницею організації є гурток – «....це невелика група однолітків, яка діє в межах куреня. У гуртку юнацтво проводить демократичні вибори, обирає діловодів, самостійно організовує заходи та мандрівки...» (<https://plast.org.ua/>). Гурткова система, за задумом керівництва організації, є простором для командної взаємодії та розвитку лідерських якостей та громадянського служіння своїй Батьківщині.

Гуртки об'єднуються у курені, а курені співпрацюють між собою для організації більших подій. Підлітки залучаються до дій у своїх гуртках та куренях, а також можуть допомагати з проведенням занять для молодших пластунів.

У межах цієї структури гурток виступає базовою виховною клітиною, тоді як курінь забезпечує необхідне середовище для повноцінної організаційної діяльності та реалізації потенціалу самовиховання.

Ключовим елементом системи є децентралізація влади та делегування відповідальності безпосередньо юнацтву. Через механізм демократичних виборів підлітки формують провід куренів та гуртків (органи управління), де кожен учасник обіймає специфічну роль, що імітує реальні суспільно-політичні та економічні відносини.

Щотижневі сходи, вишколи та табори утворюють річний цикл пластової діяльності. Виховники допомагають у індивідуальному самовихованні юнаків та юначок, не беручи на себе всю ініціативу, а залишаючи простір для самостійності

підростаючого покоління. Модель «наставництво через приклад» формує у підлітків стійку мотивацію до волонтерства, а підліток, який приходить до організації як учасник, згодом сам стає виховником, відтворюючи та передаючи далі цінності добровільного служіння.

Теоретичний фундамент цієї системи заклав засновник скаутського руху Роберт Бейден-Павелл. В основі його концепції лежить принцип персоналізації відповідальності кожного члена організації. Згідно з цією логікою, успіх всієї організації є похідною від ефективності кожної малої групи та особистого внеску кожного пластуна. Приведемо приклад із внутрішніх документів організації, які підкреслюють важливість організації гурткової системи згідно цінностей та мети діяльності:

«....Головна мета гурткової системи – накласти на якнайбільшу, по змозі, кількість хлопців справжню відповідальність. Вона підводить кожного з них до усвідомлення того, що й він має деяку особисту відповідальність за успіх свого гуртка. Вона підводить кожного гурток до усвідомлення того, що він має деяку відповідальність за успіх куреня. Через гурткову систему пластуни пізнають, що вони мають значний вплив на те, що робить їхній курінь...» (Внутрішній документ «Як Пласт виховує відповідальну молодь», «Пласт», 2020).

Таким чином, через гурткову систему підлітки не лише набувають навичок командної роботи, а й усвідомлюють свій вплив на розвиток спільноти, що є критично важливим для формування активної громадянської позиції та готовності до волонтерської діяльності.

В умовах повномасштабного вторгнення з 2022 року форми волонтерської діяльності підлітків у Пласті суттєво розширились. Наприклад, дослідниця Мартинчук О. (2025) виділяє такі пріоритетні напрямки волонтерської роботи пластових осередків: організація занять для дітей-переселенців, збір коштів на загальноукраїнські проекти, проведення благодійних таборів для дітей та учасників бойових дій, гуманітарна допомога цивільному населенню, психологічна підтримка постраждалих, а також культурно-освітні заходи,

спрямовані на збереження національної ідентичності. Водночас старші пластуни залучились до військового волонтерства та гуманітарної допомоги. Юнацтво отримало перед очима чітку модель активної громадянської поведінки для наслідування. Це відповідає положенням доповіді Ради Карнегі про важливість прикладів значущих дорослих для формування громадянської ідентичності підлітків (Пласт, 2020).

В Україні «Пласт» був заснований у 1911 році у м. Львові Олександром Тисовським, Петром Франком та Іваном Чмолю. Офіційною датою заснування вважається 12 квітня 1912 року, коли перші пластуни склали присягу на вірність Богу та Україні (Сайт Пласту). Назва організації походить від слова «пластун» - козацького розвідника, що символізує зв'язок із українською історичною традицією (Encyclopedia of Ukraine, 1993). Засновники «Пласту» адаптували принципи Роберта Бейден-Павелла до потреб та інтересів української молоді, поєднавши скаутські виховні цілі із завданнями формування національної української ідентичності.

Впродовж XX століття «Пласт» зазнав численних заборон і переслідувань - польською владою у 1928-1930 роках та радянською владою. Саме тоді організація набула діаспорного виміру, який став визначальним для її виживання. Після Другої світової війни пластові осередки виникли у таборах переміщених осіб у Німеччині, зокрема, у Міттенвальді (1947), а згодом поширились у США, Канаді, Великій Британії, Австралії, Аргентині та інших країнах (Субтельний, 2016). «Саме в діаспорі Пласт зберіг свою організаційну форму, виховну систему та цінності, що дозволило відновити його в незалежній Україні у 1990–1991 роках за активної підтримки діаспорних осередків» (<https://plast.org.ua/>).

Сьогодні Пласт у Німеччині продовжує активну діяльність «серед української діаспори та нових емігрантів, зокрема тих, хто виїхав після 2022 року» (<https://plast.org.ua/>). Досвід закордонних осередків є показовим: організація зберігає спільні ціннісні засади та форми роботи в різних соціальних контекстах, адаптуючи їх до умов конкретної країни. Це підтверджує інституційну стійкість

пластової виховної системи та її здатність функціонувати незалежно від географічного середовища.

Серед форм пластової діяльності особливе місце посідають табори та вишколи. На відміну від звичайних дитячих таборів, пластові табори є структурованим виховним середовищем, побудованим на принципах самоврядування, де підлітки самостійно організовують побут, розподіляють обов'язки та приймають спільні рішення. Дослідження Мартинчук О. (2025) засвідчує, що в умовах повномасштабного вторгнення пластові табори стали простором психологічної підтримки та збереження нормального соціального функціонування молоді.

Вишколи є формою цілеспрямованої підготовки до конкретних видів діяльності: лідерства, організації заходів, навичок практичного пластування та роботи з молодшими учасниками. Традиція вишколів сягає 1964 року, коли у США виник міжкrajовий вишкільний табір «Лісова школа» для підготовки провідників таборів, а з 1993 року ця традиція була започаткована в Україні (<https://100kroktiv.info/>).

Сучасні дослідження підтверджують, що систематична участь у вишколах сприяє формуванню у підлітків здатності брати на себе відповідальність та діяти в умовах невизначеності, що є ключовими компетентностями для волонтерської діяльності (Ляпунова & Бунчук, 2024).

До повномасштабного вторгнення волонтерська діяльність підлітків у Пласті реалізувалась через кілька усталених напрямків. Першим і найбільш системним було виховництво. Це участь старших пластунів у проведенні занять для молодших вікових груп, і ця форма є унікальною особливістю пластової системи, оскільки підліток, який певний час є учасником організації, поступово переходить у роль виховника. Таким чином волонтерство вбудоване у саму структуру організаційного зростання: воно є не додатковою активністю, а логічним етапом пластового шляху.

Другим напрямком були громадські та екологічні ініціативи, якими є, наприклад, прибирання територій, висадка дерев, збереження природних об'єктів та пам'яток культури. Такі форми діяльності є традиційними для скаутського руху загалом і дозволяють підліткам долучатися до волонтерства у доступний спосіб, не вимагаючи спеціальних навичок чи значних часових затрат (Encyclopedia of Ukraine). Третім напрямком була культурно-просвітня діяльність: організація та проведення заходів до національних свят, популяризація українських традицій та мистецтва, участь у фестивалях. Цей напрямок є особливо характерним для Пласту порівняно з іншими скаутськими організаціями і відображає його національно-культурну місію.

Четвертим напрямком, що розвивався паралельно до трьох попередніх, стала допомога громаді, йдеться про організацію заходів для людей похилого віку, підтримка дитячих закладів, участь у благодійних акціях. Дослідниці Ляпунова & Бунчук (2024) зазначають, що молодіжні організації, які системно залучають підлітків до різноманітних форм волонтерства, формують у них стійку звичку громадянської участі, яка зберігається і в дорослому житті.

Пласт функціонує в ширшому контексті молодіжних організацій, які в Україні розглядаються як важливий інститут розвитку соціальної активності підлітків. Такі молодіжні організації сприяють формуванню громадянської позиції, навичок комунікації та здатності до колективних дій, причому найефективніше це відбувається тоді, коли поєднуються теоретичні знання з практичним досвідом та роль компетентних наставників.

Серед молодіжних організацій України Пласт вирізняється, передусім, тривалістю перебування у своїх лавах членів організації (по роках) та системністю виховного підходу: підлітки та молодь можуть перебувати в організації кілька років, поступово беручи на себе дедалі більшу відповідальність за виконання волонтерських обов'язків, роботи всередині самої організації, популяризації волонтерства серед ровесників тощо (Ляпунова & Бунчук, 2024).

На думку багатьох дослідників, таке організаційне середовище забезпечує підтримку автономії, компетентності та приналежності, тому є найбільш ефективним для формування стійкої волонтерської мотивації (Oostlander, J., Güntert, S. T., van Schie, S., & Wehner, T., 2014).

В умовах війни роль молодіжних організацій суттєво посилилась, особливо з питань комунікації та спілкування між ровесниками для подолання соціальної депривації (Гуманітарний форум, 2025). Це свідчить, що молодіжні організації стають середовищем збереження психологічного стану молоді, подолання ізоляції та підтримки нормального соціального функціонування в кризових умовах.

Отже, «Пласт» є молодіжним організаційним середовищем, де створюються системні умови до волонтерської діяльності через поєднання кількох взаємопов'язаних елементів: різноманітних форм діяльності, які відповідають різним мотиваційним профілям підлітків, поетапної структури участі від учасника до виховника-добровольця, а також досвіду функціонування в різних соціальних контекстах, включно з діаспорним та воєнним.

Розділ 2 «МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ»

2.1 Час і місце проведення дослідження

Дослідження проводилось із березня по квітень 2026 року серед учасників та учасниць молодіжної організації «Пласт» в Україні та Європі. Інтерв'ю проводилися онлайн у режимі відеозв'язку. Респонденти й респондентки, маючи досвід дистанційного навчання під час Ковіду та війни почувалися комфортно і вільно у такому форматі спілкування.

Молодіжна організація «Пласт» заснована в 1911 році. Їх мета «...сприяти всебічному, патріотичному вихованню та самовихованню молоді, виховувати молодь як свідомих, відповідальних і повновартісних громадян місцевої, національної та світової спільноти...» (<https://plast.org.ua/>). Пластова програма включає в себе фізичну, інтелектуальну, емоційну, соціальну та духовну складові, залучаючи підлітків та молоді до індивідуальної та групової самоорганізації, а також значний досвід з формування мотивації до волонтерства.

2.2 Етапи проведення дослідження

Дослідження мотивації підлітків та молоді до волонтерської діяльності на прикладі молодіжної організації «Пласт» відбувалося в три етапи: підготовчий, основний і заключний.

Під час першого етапу (вересень 2025 року - лютий 2026 року) було визначено тему й основні характеристики дослідження, проведено огляд сучасної наукової літератури щодо мотивації до волонтерства серед підлітків і молоді, а також щодо роботи молодіжної організації «Пласт». На цьому етапі було обрано

метод дослідження й розроблено інструмент для збору даних - гайд напівструктурованого інтерв'ю (Додаток А).

Другий етап дослідження тривав протягом березня та початку квітня 2026 року - протягом цього часу було проведено 20 напівструктурованих інтерв'ю за допомогою відео конференцій. На цьому етапі дослідження було здійснено пошук респондентів та респонденток методом снігової кулі та встановлення з ними контакту для проведення інтерв'ю. Серед респондентів та респонденток було 10 учасниць та учасників Пласту в Україні та 10 учасниць та учасників Пласту в інших Європейських країнах, серед них половина – чоловіки (10) і половина – жінки (10).

У квітні 2026 року відбувся третій етап дослідження, у який входили аналіз отриманих даних, узагальнення результатів та формування висновки. Окрім цього, були складені практичні рекомендації щодо підтримки вмотивованості підлітків та молоді до волонтерства для організації «Пласт», які також можуть бути корисними для інших молодіжних організацій.

2.3 Процедура проведення дослідження

Спочатку було опрацьовано літературу з теми дослідження та визначено об'єкт, предмет, мету й завдання роботи, пізніше їх було скориговано. Наступним було обрано метод збору емпіричних даних, а саме напівструктуровані інтерв'ю та сформовано вибірку респондентів.

Інтерв'ю проводилися онлайн з використанням програми Google Meet за гайдом з тематичними блоками запитань відповідно до завдань дослідження.

Набір респондентів відбувався методом «снігової кулі» серед учасників та учасниць організації «Пласт» 11-18 років в українських і європейських осередках.

Важливим для відбору учасників дослідження була згода на запис інтерв'ю на диктофон з подальшим опрацюванням наданої ними інформації у контексті аналізу результатів дослідження. Крім цього, необхідно було отримати дозвіл батьків на участь у дослідженні для всіх неповнолітніх респондентів та респонденток. З цією метою нами було розроблено поінформовану згоду (Додаток Б).

Перед проведенням інтерв'ю було здійснено інформування про тему й мету дослідження, метод опитування, тривалість, можливість не відповідати на окремі запитання чи у разі виникнення такої потреби достроково завершити участь в опитуванні.

Всім було повідомлено про дотримання принципу конфіденційності та причину необхідності записів, а аудіо-записи інтерв'ю робилися виключно за згодою респондентів, що була отримана до початку інтерв'ю в усній формі. Інтерв'ю тривали від 17 до 57 хвилин, середня тривалість інтерв'ю - 34 хвилини.

2.4 Методи й інструменти дослідження

Для дослідження було використано якісний дизайн, а саме метод напівструктурованих інтерв'ю. Такий метод був ефективним для дослідження чинників мотивації до волонтерства підлітків та молоді. Для проведення напівструктурованого інтерв'ю було створено гайд, що складається з кількох блоків.

У першому блоці містилися привітання, знайомство, пояснення процедури інтерв'ю та захисту особистих даних. Наступні блоки стосувалися членства в організації «Пласт» та волонтерської діяльності (6 запитань), дослідження мотиваційних чинників, як спонукали приєднатися до «Пласту» (4 запитання), бар'єри у процесі волонтерської діяльності, сприйняття організаційних практик «Пласту» (7 запитань) та блок рекомендацій щодо покращень організаційних практик «Пласту» для підвищення мотивації підлітків (4 запитання).

Закінчувалися інтерв'ю пропозицією додати до сказаного щось, про що не сказали раніше. Інструмент напівструктурованого інтерв'ю наданий у додатку А.

2.5 Характеристика вибірки

Протягом дослідження було опитано 20 учасників та учасниць «Пласту» в Україні та Європі, серед яких були підлітки та молодь 15-18 років. При формуванні вибірки враховувалися рівень залученості до волонтерської діяльності у «Пласті», країна проживання та стать.

Дослідженням було охоплено підлітків та молодь з різним досвідом волонтерства у «Пласті» - деякі долучилися до організації за власним вибором, а для інших долучення ініціювали батьки. Також всі учасники та учасниці мали різну тривалість перебування в організації і різний рівень залученості до волонтерських ініціатив. Тим не менш, більшість респондентів характеризували свій досвід у Пласті у позитивний спосіб. Такий підхід дозволив зібрати достатньо повну інформацію про досвід, діяльність та мотивацію до волонтерства у діючих учасниць та учасників Пласту.

Дані про них розміщені у Таблиці 2.5.1

Таблиця 2.5.1 «Характеристики респонденток та респондентів»

<i>Респондент/ка</i>	<i>Місце проживання</i>	<i>Стать</i>	<i>Вік</i>	<i>Час перебування в організації</i>
Респондентка 1	Україна	Жіноча	16	Майже 2 роки
Респондентка 2	Україна	Жіноча	16	5-6 років
Респондентка 3	Україна	Жіноча	16	8 років
Респондентка 4	Україна	Жіноча	16	10 років
Респондентка 5	Україна	Жіноча	17	15 років
Респондент 6	Україна	Чоловіча	15	9-10 років
Респондент 7	Україна	Чоловіча	16	5 років
Респондент 8	Україна	Чоловіча	16	13 років
Респондент 9	Україна	Чоловіча	17	15 років
Респондент 10	Україна	Чоловіча	17	17 років
Респондентка 11	Європа	Жіноча	16	3 роки

Респондентка 12	Європа	Жіноча	16	5 років
Респондентка 13	Європа	Жіноча	17	7 місяців
Респондентка 14	Європа	Жіноча	17	2 роки
Респондентка 15	Європа	Жіноча	18	Майже 3 роки
Респондент 16	Європа	Чоловіча	16	4 роки
Респондент 17	Європа	Чоловіча	16	8 років
Респондент 18	Європа	Чоловіча	18	1,5 року
Респондент 19	Європа	Чоловіча	18	7-8 років
Респондент 20	Європа	Чоловіча	18	8-9 років

2.6 Труднощі/обмеження/етичні засади проведення дослідження

Дослідження було проведене з дотриманням принципів дослідницької етики, базуючись на принципах добровільності та поінформованості учасників.

Перед початком інтерв'ю всі повнолітні респонденти та респондентки ознайомилися та засвідчили підписом форму інформованої згоди, що гарантувало розуміння мети, процедури та способів використання отриманих даних.

Для неповнолітніх учасниць та учасників дослідження були підписані згоди батьків. Дотримання конфіденційності забезпечувалося шляхом та подання інформації виключно в узагальненому вигляді.

Процес інтерв'ювання супроводжувався аудіофіксацією за попереднього погодження з учасниками, при цьому доступ до записів був обмежений і належав лише дослідниці. Респонденти зберігали за собою право відмовитися від відповіді на будь-яке запитання або припинити участь у дослідженні на будь-якому етапі без пояснення причин.

Під час проведення інтерв'ю було виявлено, що респонденти подекуди мали труднощі з розумінням абстрактних наукових понять або складних формулювань щодо мотивації та організаційних процесів. Це потребувало від дослідниці адаптації мовних конструкцій на ходу, використання додаткових уточнювальних запитань та прикладів із повсякденного пластового життя для полегшення рефлексії підлітків.

Оскільки інтерв'ю проводилися у форматі відеозв'язку, до труднощів можна внести періодичні проблеми із зв'язком, які переривали хід інтерв'ю або затримували його.

Окрім цього, до обмежень дослідження варто віднести брак попереднього досвіду інтерв'юєрки. Це відобразилося на гнучкості формулювання уточнювальних запитань та балансуванні між нейтральною реакцією на відповіді респондентів та необхідністю підтримувати рапорт.

Отримані результати відображають досвід конкретної групи підлітків у межах організації «Пласт» і не можуть бути (повною мірою) екстрапольовані на все українське юнацтво чи волонтерів, які діють поза межами скаутського руху.

2.7 Концептуалізація/операціоналізація понять

Волонтерство: «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» (Закон України про волонтерську діяльність, 2011).

Мотивація: «прагнення виконати завдання в поєднанні з ентузіазмом та рішучістю довести його до кінця; вона діє як рушійна сила, яка спонукає людину робити проактивні кроки та досягати своїх цілей» (Bandhu та ін., 2024).

Пласт: «Національна скаутська організація України. Осередки Пласту існують в майже 30 країнах світу, їхню діяльність координує Конференція Українських Пластових Організацій, що збирається раз на 3 роки». (<https://plast.org.ua/>).

Скаутський рух: «добровільний неполітичний освітній рух для дітей та молоді незалежно від раси та віросповідання, що діє відповідно до призначення та скаутського методу, задуманими його засновником Робертом Бейден-Поуеллом у 1907 році» (Закон України «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху», 2020).

2.8 Використання ШІ в підготовці роботи

У процесі підготовки кваліфікаційної роботи використовувалися окремі інструменти штучного інтелекту для допоміжних технічних і редакторських завдань.

Для автоматичного розшифрування аудіозаписів інтерв'ю використовувався застосунок TurboScribe. Інструмент застосовувався під час підготовки третього розділу роботи для створення первинних транскриптів інтерв'ю. Після

автоматичної транскрипції текст перевірявся та редагувався вручну з виправленням граматичних, пунктуаційних і термінологічних неточностей.

Під час підготовки першого розділу роботи використовувався застосунок Claude для пошуку наукових джерел за темами мотивації підлітків до волонтерства, залучення молоді до волонтерської діяльності та вікової психології. Усі запропоновані джерела додатково перевірялися вручну щодо наявності публікації, актуальності та відповідності темі дослідження.

Також Claude використовувався як допоміжний інструмент для оформлення списку використаних джерел відповідно до вимог академічного стилю. Після автоматичного формування бібліографічних описів здійснювалася ручна перевірка правильності назв, авторів та оформлення джерел.

ChatGPT використовувався для стилістичного редагування тексту роботи та перевірки окремих формулювань у всіх розділах. У процесі роботи здійснювалася додаткова перевірка отриманих рекомендацій відповідно до Методичних рекомендацій та змісту дослідження.

Окрім цього, ChatGPT використовувався як допоміжний інструмент під час формулювання окремих тез висновків на основі підготовлених авторкою чернеток. Остаточне формулювання висновків, їх редагування та узгодження зі змістом дослідження здійснювалися самостійно.

РОЗДІЛ 3 ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДІЖНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ»

3.1 Мотиваційні чинники, які спонукають підлітків та молодь долучатися до волонтерства в молодіжній організації «Пласт»

Результати проведеного дослідження дозволили виокремити основні форми залученості респондентів до волонтерської діяльності в межах «Пласту» та ідентифікувати фактори, що визначають їхню мотивацію.

Опитування показало переважно високу залученість опитаних до пластових активностей. Лише кілька респондентів (3) та одна респондентка відповіли, що беруть участь у пластових заходах рідше, ніж один раз на місяць, а більшість респондентів та респонденток (11) заявили, що відвідують події у «Пласті» принаймні раз на тиждень. Це може вказувати на сильну мотивацію до волонтерської діяльності в «Пласті». Решта (6) опитаних розповіли, що беруть участь у «Пласті» принаймні раз на місяць, але рідше, ніж щотижня.

Різниця між респондентами з України та Європи незначна: серед тих, що доєднуються до Пласту щотижня є 6 осіб з України та 5 з Європи.

Отже, частота залученості у заходах та подіях Пласті свідчить про високу активність пластунів незалежно від віку, стажу перебування в організації та країни перебування (в Україні чи за кордоном) (див. табл. 3.1.1):

Таблиця 3.1.1 «Частота участі респондентів та респонденток у подіях в Пласті»

Респондент/ка	Місце проживання	Вік	Частота залучення до подій у Пласті
Респондентка 1	Україна	16	2-3 на місяць
Респондентка 2	Україна	16	Від 1 разу на тиждень
Респондентка 3	Україна	16	1-2 рази на 3 місяці
Респондентка 4	Україна	16	Від 1 разу на тиждень
Респондентка 5	Україна	17	Майже щотижня
Респондент 6	Україна	15	Щотижня
Респондент 7	Україна	16	Щотижня
Респондент 8	Україна	16	Майже кожен день
Респондент 9	Україна	17	1-2 рази на місяць
Респондент 10	Україна	17	2 рази на тиждень
Респондентка 11	Європа	16	Щотижня
Респондентка 12	Європа	16	Щотижня
Респондентка 13	Європа	17	Щотижня
Респондентка 14	Європа	17	Щотижня
Респондентка 15	Європа	18	Щотижня
Респондент 16	Європа	16	Щопівроку
Респондент 17	Європа	16	Щокілька місяців
Респондент 18	Європа	18	2-4 рази на місяць
Респондент 19	Європа	18	Нерегулярно
Респондент 20	Європа	18	2 рази на місяць

Серед форм волонтерства, до яких причетні респонденти та респондентки в організації, є виховницька діяльність, про яку згадали більшість опитаних (10), ще 5 респондентів займаються з молодшою віковою категорією дітей 6-11 років, яка називається «Улад пластового новацтва», а 4 особи - з молодшими підлітками від 11-12 років. Респондент 19 відповів, що *«був виховником лише на таборах, а регулярно цією діяльністю не займається»*. Серед цих опитаних 4 особи з України та 5 - з Європи.

До виховницької діяльності входять менторство, регулярна організація занять, комунікація з батьками дітей, організація пластових документів, супровід на мандрівках, змагах та таборах. Ця молодь виконує комплексну роботу на волонтерських засадах, яка потребує досить високого рівня компетентностей.

Серед тих, хто регулярно працюють з новацтвом - лише респондентки жіночої статі, і ці респондентки часто згадують про задоволення від праці з дітьми як основну мотивацію до волонтерства в «Пласті».

Респондентка 11: *“Я дуже люблю дітей. Ти приходиш, і сам настрій піднімається, навіть якщо вони не чемні. Вони такі позитивні, вони знають трохи того, що може відбуватися в світі. Тобто вони знають, що війна, і моя мотивація — це я бачу, вони усміхаються, вони раді мене бачити, вони знають моє ім'я, і це дуже гарне відчуття, що я якусь роль граю в їхньому житті.”*

Ця сама респондентка розповідає, що мала негативний досвід взаємодії з виховницею на пластовому таборі та не дуже вдалий досвід участі в своєму юнацькому гуртку з однолітками, але знайшла мотивацію та натхнення в роботі з дітьми у «Пласті». Подібну історію також згадує Респондентка 5:

“Дуже втримало мене підвиховництво, власне, мій новацький рій, тому що в мене було дуже класне новацтво, в мене була дуже класна сестричка, і я така: “а

якщо я можу дати таке саме класне юнацтво своїм дівчатам?” Треба це робити. Якщо я можу щось змінити на краще, треба пробувати змінювати.”

Пласт пропонує різні види діяльності, що допомагає знайти різним людям свою бажану сферу роботи та зміцнює мотивацію до волонтерства.

Тим часом ті опитані, що працюють з молодшими підлітками, говорять про власний позитивний досвід у «Пласті» в молодшому віці та висловлюють бажання передати його далі як свою мотивацію. До цієї категорії входять як респондентки, так і респонденти.

Респондентка 4 *“Є певна мета в тому, щоб у молодшого юнацтва було таке саме класне юнацтво, як і в мене. Проєкти і всякі такі штуки допомагають це робити.”*

Респондент 20: *“Як виховник я можу вчити своє юнацтво, свій гурток тому, що мене навчили раніше і передавати ці знання далі.”*

Відповіді респондентів та респонденток з України та Європи стосовно виховництва мали між собою значної різниці.

Можна зробити висновок, що через ведення виховницької діяльності та завдяки позитивному зворотному зв'язку з боку вихованців формується мотивація до продовження волонтерства у «Пласті». Цей мотиваційний чинник можна описати як такий, що знаходиться на перетині ціннісних та особистісних чинників, адже тут ідеться про задоволення від процесу волонтерства та принесення користі своєю діяльністю.

Іншим видом волонтерської діяльності у «Пласті» є організація пластових таборів. Про свою участь тут згадали 8 з опитаних, 6 з яких - із «Пласту» в Європі.

Респондентки 2 і 5 організовували табори в Україні, долучаючись до організації новацького і курінного таборів (курінним табором називається табір для пластового куреня - об'єднання кількох малих груп-гуртків, що періодично проводить спільні зустрічі. Це орієнтовно 20-30 учасників).

Тобто ми бачимо, що більшість опитаних брали участь в організації таборів у Європі, а не Україні. Можна припустити, що в «Пласті» у Європі є більше можливостей долучитися до організації табору.

Наступною сферою залучення до волонтерства у «Пласті» є проведення вишколів - навчальних тренінгів. Про організацію вишколів з різними спеціалізаціями згадали 6 осіб, 4 з них - з «Пласту» в Україні. Ймовірно, в українському «Пласті» існує більший попит на такі заходи через більшу чисельність юнацтва.

Вишколи, згадані опитаними, мали різні спеціалізації, такі як впоряд (пластова система координації осіб за аналогією до військового підпорядкування, це найбільш згадувана тематика), астрономія, графічний дизайн, авіація, перша медична допомога, бойові мистецтва та інші. Частина цих тем є особливо актуальною в умовах війни, тому, імовірно, особливо цікавить підлітків в Україні. Тим часом у Європі існують обмеження на проведення військових вишколів.

Іншим видом діяльності, пов'язаним із війною є збори коштів для військових, які організовували в «Пласті». Про це заявили 4 опитані респондентки (13, 5 та 1) та респондент 7.

На прикладах організації військових вишколів та зборів коштів для військових можна побачити, як війна в Україні впливає на вибір діяльності підлітків.

Загалом багато відповідей респонденток і респондентів про мотивацію до волонтерства вказали ціннісні чинники - 10 із 20. Для 7 з них це були саме патріотичні цінності, такі як підтримка та популяризація України, допомога військовим. Серед них були 4 респонденток з «Пласту» в Європі, 1 респондентка з «Пласту» в Україні та двоє респондентів з України.

Респондентка 1: *“Любов до України і бажання розвивати її, розвивати українську спільноту і розвивати, взагалі, обізнаність людей про Україну.”*

Респондент 7: *“Щоб наша молодь була корисна нашій Україні.”*

Респондентка 11: *“Важливим мені було - патріотизм, бо я виросла дуже з великим вихованням, концентрованим на патріотизмі, а в Пласті це теж великий фактор. Мені дуже сподобалося, що там всякі благодійні акції.”*

Респондентка 12: *“Якщо я волонтеру, то тільки в сторону війни. Найбільший чинник - війна.”*

Респондентка 13: *“Загалом для мене найважливіша причина - це можливість доєднуватися до чогось, що змінює важливі для мене речі на кращу сторону.”*

Решта 3 - респондентки 2, 4 та респондент 9 - вказали як мотивацію цінності Пласту, розвиток організації та передачу навичок.

Респондентка 2: *“Напевно це прагнення розвитку саме Пласту, якоїсь української національної організації на терені Миколаївщини. Також, можливо, коло однодумців.”*

Судячи з цього, для хлопців цінності є менш важливим чи усвідомленим мотиваційним чинником для волонтерства, тим часом як дівчата сприймають «Пласт» як можливість бути корисними, а не отримувати можливості в першу

чергу. Загалом, 7 дівчат і 3 хлопців згадали ціннісні чинники, в той час як у описі своєї діяльності деякі респонденти чоловічої статі, що є в «Пласті» в Україні і які не вказували цінності як мотивацію до волонтерства описали долученість до благодійних зборів коштів та військових вишколів.

Респонденти і з Європи, і з України згадували про цінності як мотивацію до волонтерства приблизно однаково часто. Це може свідчити про те, що в Пласті підлітки навіть за кордоном відчують глибокий зв'язок з Україною, або ж що до «Пласту» приєднуються лише ті підлітки, що вже відчували зв'язок з батьківщиною.

Опитані згадують потребу знайти україномовне середовище - є 2 відповіді про це. Ті, що з «Пласту» в Європі розповідають про загальний пошук кола спілкування з іншими українцями - 6 відповідей.

Респондентка 1: *“Про Пласт загалом я дізналася саме в Німеччині, тоді, коли в мене було дуже сильне бажання якось почати комунікувати з українською спільнотою, в мене було дуже велика недостача загалом україномовних людей, яким не байдуже питання саме мови, питання позиції.”*

Респондентка 11: *“Найважливіше - це є мати контакт з однолітками з одною думкою з твоєю. Бо часто зустрічаєш українців, які, наприклад, тільки російськомовні або схоже. Особливо як є діаспора, і важко знайти українців, які з України, в Україні народилися, які з одною думкою. Тобто соціальні контакти – це був великий фактор.”*

Тут доречно пригадати, що історично «Пласт» був організацією, що гуртувала навколо себе українську молодь у діаспорі, створюючи ціннісно патріотичну спільноту. Зараз можна помітити тенденцію до продовження такої діяльності в сучасних умовах українських мігрантів.

Що ж до особистісних мотиваційних чинників, то такі вказало загалом 12 опитаних. Серед них 7 - чоловічої статі та 5 - жіночої, 7 - з Пласту в Україні та 5 - з «Пласту» в Європі, тобто різниця незначна.

Особистісні мотиви охоплюють як задоволення від самого процесу участі у Пласті, так і прагнення до особистісного та професійного розвитку. Частина респондентів і респонденток описує первинне долучення до організації як зумовлене цікавістю та позитивним першим враженням від формату діяльності, яке поступово переросло у стійкий інтерес.

Волонтерство може бути самомотивуючою діяльністю, де задоволення дістають не лише від результату, а й від самого процесу організації.

Респондентка 13: *“Пласт, загалом, це дуже прикольна і самомотивуюча штука, яка допомагає виробляти купу дофаміну. Через те, що у нас маленький гурток і ми маємо дружні стосунки, це досить позитивна штука. І більшість активностей, я можу якось долучатися до того, щоб їх організовувати, багато різних, мені подобається це робити.”*

Окрім цього, підлітки усвідомлюють практичну цінність набутих навичок, насамперед лідерських та організаційних, і пов'язують їх із майбутньою кар'єрою або повсякденним життям.

Респондент 8: *“Мене мотивує досвід, який я отримую, і моє розуміння, що цей досвід мені знадобиться в подальшому житті. Що це лідерські якості, всякі менеджментські якості, які допомагають в повсякденному житті і в подальшій моїй, можливо, кар'єрі.”*

Подібну думку висловив і Респондент 16, який пов'язав обрання його гуртковим (лідером групи) із усвідомленням відповідальності та підготовкою до майбутнього:

Респондент 16: *“Це організація, де (...) можна набратися досвіду. І, я думаю, це може бути трішки підготовка до майбутнього. Наприклад, нещодавно мене обрали гуртковим і я зрозумів, що це набагато більше відповідальності на мені. І, можливо, це трішки підготовка до майбутнього. Як спланувати якісь заходи і так далі.”*

Повертаючись до видів волонтерської діяльності у «Пласті», респонденти згадують також організацію змагань, мандрівок, культурних та спортивних подій. До такої діяльності їх часто спонукає пластова програма юнацтва, фінальний етап якої складається з серії проєктів та який необхідно закінчити до 18 років.

Респондент 8: *“Скоро мені буде 18 років, і я не встигаю закінчити програму юнацтва. Хотілось би побути трохи в юнацтві, щоб закінчити все, що я хотів закінчити.”*

Закінчення юнацької пластової програми має важливе значення для підлітків у «Пласті», оскільки завершується присвоєнням пластових ступенів, що дають вищий статус в організації.

Різноманітні події організовували принаймні 9 респонденток та респондентів. Сюди входять курінні заходи, пластові традиційні події (Свято весни, Шевченкіада), спортивні заходи (Весняний рейд) та культурні заходи (Андріївські вечорниці). Ці акції є можливістю для соціалізації, спілкування з однолітками та знайомства з «Пластом» загалом, і саме про соціальні чинники опитані згадують найчастіше.

15 з 20 опитаних пояснювали свою мотивацію долучитися чи залишитися у «Пласті» приналежністю до спільноти.

Респондент 20: *“Я в Пласті зустрів дуже багато людей, з якими можна дуже багато всього робити.”*

Ці дані підтверджують висновки, описані в розділі 1, про те, що соціальна функція волонтерства, така як пошук однодумців та відчуття приналежності є значущою для підлітків, соціальна ідентичність яких перебуває у стадії активного формування.

Для частини опитаних первинне залучення до «Пласту» відбулося за ініціативи батьків або під впливом однолітків, а усвідомлений вибір залишатися в організації формується згодом, переважно саме через соціальні зв'язки. Такі респонденти описують трансформацію своєї мотивації з інертної на свідому:

Респондентка 3: *“В дітей в несвідомому віці це відбувається по інерції. Можливо, мені в деякі моменти не хотілося, але те, через що я залишилася і активно почала пластувати в більш свідомому віці - це точно було те, що ми з людьми, яких я досі вважаю своїми гарними друзями.”*

Респондентка 5: *“Тут, скоріше, як я вирішила не йти з Пласту, тому що в Пласт мене привели. В юнацтві я не знала, як інакше. Мені було прикольно. А в юнацтві це вже був якийсь більш свідомий вибір в контексті того, що от я все життя жила в цьому середовищі.”*

Респондент 9: *“Приєднався, тому що мене батьки не послали, але, в принципі, тому що там я роззнайомився, знайшов дуже багато класних людей, з якими було насправді дуже класно спілкуватися.”*

Респондент 6: *“До 13 років аж я пластував більше, тому що батьки записали, щоб дома не сидіти, мотивації як такої не було, я б сказав.”*

Респондент 17: *“З самого початку мене не дуже питали, коли я тільки-тільки приєднався, а потім я залишився, тому що вже певне коло спілкування утворюється.”*

Також помітно, що ті, хто долучився до «Пласту» в дитинстві з часом сформували свою мотивацію до волонтерства через бажання залишатися у своєму соціальному середовищі. «Пласт» формує соціальне середовище, з якого з часом виділяється коло близьких друзів. Таким чином «Пласт» стає важливою частиною самоідентифікації учасників.

Соціальний чинник є найвпливовішим серед визначених у цій роботі, адже саме він об'єднує найбільшу частину опитаних. «Пласт» є унікальним тим, що його програма заохочує учасників приходити як дітей з дошкільного віку, що беруть участь у заняттях чи суспільно корисній діяльності, а пізніше плавно переходити до волонтерської діяльності, функції якої змінюються з віком. А завдяки формату малих груп - роїв у новацтві та гуртків у юнацтві - підлітки в «Пласті» постійно оточені дружніми зв'язками. Таким чином пластова програма є актуальною для учасників на різних етапах їхнього життя і утворює спільноту, що мотивує до тривалого волонтерства.

Слід зауважити, що окрім волонтерських активностей, 19 з 20 опитаних окрім волонтерської праці в «Пласті» беруть участь у пластових активностях як звичайні учасники. Відповідно, участь у «Пласті» передбачає не лише волонтерство, а й можливість приємного або навчального проведення часу. Чергування волонтерства та розваги може слугувати додатковим чинником, що змушує учасників «Пласту» відчувати задоволення від участі в організації та впливати на створення дружніх зв'язків в організації.

Загалом мотиваційні чинники участі у волонтерській діяльності в «Пласті» є багатокомпонентними та взаємопов'язаними, а найчастіше респонденти та респондентки вказують на спільноту та спілкування з однолітками, поєднуючи їх із патріотичними цінностями та можливостями для особистісного розвитку в організації. При цьому для частини опитаних, особливо тих, хто приєднався у дитячому віці, мотивація трансформується з зовнішньої (ініційованої батьками

або однолітками) на внутрішню в міру дорослішання та поглиблення залученості до організаційного життя.

3.2 Перешкоди для участі підлітків та молоді у волонтерській діяльності

До перешкод, описаних респондентами та респондентками, входять логістичні, психологічні, фінансові, ресурсні та організаційні.

Респондентки та респонденти зазначили, що від участі в волонтерських активностях у «Пласті» їх зупиняють такі фактори, як: 1) навантаження у школі, 2) брак часу, 3) волонтерські активності поза «Пластом», 4) сімейні події, 5) фінансова складова (витрати на доїзд та участь у заходах), 6) вигорання від надмірної залученості, 7) пріоритетність позапластових подій, 8) відмови з боку організаторів в участі у заходах без зрозумілих причин, 9) велика кількість подій, що відбуваються одночасно, 10) географічна віддаленість (більшість подій відбуваються на заході України у зв'язку з війною або, у випадку з «Пластом» у Європі). Кільком з опитаних необхідно далеко добиратися до свого пластового осередку для щотижневих занять чи на пластові заходи по цілій Європі, за межі своєї країни), 11) страх відповідальності, 11) відсутність спорядження, 12) нестача специфічних навичок, 13) особисті непорозуміння, 14) втома та стан здоров'я.

Ще одна з причин, пов'язана із війною у нашій країні, так респондент 1, який проживає у Сумах, зазначив, що батьки бояться відпускати дітей на заходи «Пласту» у зв'язку з війною.

Загалом, опитування показало, що найчастіше згадувалося про навчання як про головну перешкоду до участі у волонтерських активностях у «Пласті», а також популярною відповіддю були пріоритизація інших подій, брак часу та перевантаженість (див. табл. 3.2.2):

Таблиця 3.2.2 «Перешкоди до участі у волонтерстві в «Пласті»

Респондент/ка	Місце проживання	Час перебування в організації	Згадані перешкоди в участі у волонтерстві в «Пласті»
Респондентка 1	Україна	Майже 2 роки	Брак часу, навчання, логістичні труднощі, фінансові витрати
Респондентка 2	Україна	5-6 років	Брак часу, навчання, логістичні труднощі, позапластові заняття
Респондентка 3	Україна	8 років	Навчання, логістичні труднощі, брак підтримки виховників
Респондентка 4	Україна	10 років	Брак часу, навчання, брак підтримки виховників
Респондентка 5	Україна	15 років	Брак часу, навчання, логістичні труднощі, фінансові витрати, втома, брак підтримки виховників
Респондент 6	Україна	9-10 років	Позапластові заняття, брак підтримки виховників
Респондент 7	Україна	5 років	Логістичні труднощі, фінансові витрати
Респондент 8	Україна	13 років	Брак часу, навчання, втома, брак підтримки виховників
Респондент 9	Україна	15 років	Навчання, позапластові заняття
Респондент 10	Україна	Майже 3 роки	Логістичні труднощі, фінансові витрати
Респондентка 11	Європа	3 роки	Логістичні труднощі, позапластові заняття

Респондентка 12	Європа	5 років	Фінансові витрати
Респондентка 13	Європа	7 місяців	Позапластові заняття
Респондентка 14	Європа	2 роки	Логістичні труднощі, фінансові витрати
Респондентка 15	Європа	Майже 3 роки	Брак часу, навчання
Респондент 16	Європа	4 роки	Навчання, логістичні труднощі
Респондент 17	Європа	8 років	Навчання, логістичні труднощі, фінансові витрати
Респондент 18	Європа	1,5 року	Позапластові заняття
Респондент 19	Європа	5 років	Навчання, логістичні труднощі, фінансові витрати
Респондент 20	Європа	8-9 років	Брак часу, навчання, логістичні труднощі, позапластові заняття

Серед перешкод найчастіше згадуваним є навчальне навантаження та брак часу (15 відповідей респонденток та респондентів). Навчання займає значну частину часу, особливо у старших підлітків, що готуються до екзаменів. Втім, пріоритизація освіти свідчить про здорову систему цінностей, а не про необхідність змін. Респондент 9: *“Заважає те, що в мене поза Пластом багато інших речей. Зараз основне це школа і підготовка до НМТ, через це складнувати поєднувати Пласт з цим.”*

Також перешкодою буває пріоритизація інших видів діяльності - 6 відповідей. Тобто опитані мають активності поза волонтерством у «Пласті», які вимагають їхнього часу.

Респондентка 3: *“Ти або ставиш пріоритет Пласт на вихідні, або ставиш спортивну секцію на ці вихідні. Ну, тому що насправді суміщати не дуже класно виходить.”*

Респондент 6: *“Банально просто через те, що ти втомлюєшся від Пласту, і є ще друзі не з Пласту, і сім'я, і тобі треба ділити свій час між цим всім.”*

Респондент 20: *“В житті існує не тільки Пласт, а й інші заняття, навчання, хобі, робота і так далі.”*

Логістичні труднощі як перешкоду до участі вказали 12 осіб. З ними переплітаються фінансові витрати, про які як проблему сказали 7 опитаних. В разі участі в події, що відбувається далеко від місця проживання учасників «Пласту», їм необхідні кошти для доїзду на подію, а також кошти для оплати проживання, харчування. Ці витрати можуть покриватися для волонтерів-організаторів події, але періодично залишаються перешкодою для частішої участі.

Респондент 19: *“Наприклад, мене запросили на День Пластуна в Празі, а в мене в цей час екзамени і це дуже далеко. Мене запросили за три тижні до акції і квитки на поїзд коштують дорого, тому я змушений відмовитися.”*

Респондентка 1: *“Єдина проблема, чому я не так часто приходжу, це фінанси і те, що часто просто не маю часу на це.”*

Респондентка 14: *“Через те, що Пласт Німеччини хоч і розвинутий, але ще не настільки, як, наприклад, в Україні, тут немає в кожному місті багато людей, великої станиці. Наприклад, якщо є якийсь захід чи табір класний, ти хочеш на нього поїхати, він далеко чи дуже дорогий.”*

Всі опитані з «Пласту» в Україні долучаються до осередків за місцем проживання, тоді як опитані з «Пласту» в Європі переважно живуть інших

населених пунктах та приїжджають на щотижневі зустрічі в малих групах (сходини) до більших міст, оскільки кількість осередків є меншою. Ймовірно це може свідчити про глибшу мотивацію для участі у «Пласті» як українській організації.

Поза цим, різниця між відповідями учасників «Пласту» в Україні та Європі була не значною, більше відрізнялися відповіді опитаних, що беруть участь у пластових заходах в маленьких або великих осередках, особливо стосовно географічної віддаленості великих заходів (не враховуючи сходини). Зі слів опитаних бачимо, що у великих пластових осередках інтенсивність подій є високою - на одних можуть відбуватися кілька подій одночасно, тим часом як у менших кількість подій є меншою. Опитані готові долати бар'єри, але це створює незручності і може зменшувати частоту участі.

Також 3 осіб прямо згадали про брак дорослих виховників як перешкоду для волонтерства підлітків у «Пласті». Зокрема, в Україні виховників не вистачає у зв'язку з війною.

Респондентка 5: *“Всі хочуть віддавати дітей в Пласт, як на гурток, але при цьому немає дорослих волонтерів. І коли ти їм пояснюєш, кажеш, дивись, окей, ви хочете, щоб ваші діти були в Пласті? Приходьте до нас виховниками. Нам треба виховники, їх немає. Особливо там з хлопцями. Це взагалі зараз дуже важко. Багато виховників або пішли до війська, або пішли в Пласту, і це прям проблема”.*

Респондент 7: *“Почалась війна, в мене виховник поїхав воювати, тому ми залишились без виховника. В нас гурток об'єднався з іншими гуртками, в нас були інші виховники, які дуже часто мінялися. І зараз виходить так, що у нас немає просто, і виходить так, що самі по собі.”*

Загалом, виховники є важливою ланкою в організації діяльності неповнолітніх волонтерів Пласту та впливають на мотивацію. Всі учасники

«Пласту» до 18 років займаються у гуртках - малих групах, які мають своїх менторів - виховників. Респондентки та респонденти описали такі форми підтримки з їхнього боку, як допомога з проходженням пластової програми (проби) та при навчанні у «Пласті», надання зворотного зв'язку, особистий приклад, емоційна підтримка, мотивування, допомога з вирішення конфліктів, контроль, надання рекомендацій.

Найчастіше опитані згадують про виховників як приклад для наслідування та старшого друга/подругу або приклад для наслідування, а ті, що мають негативний досвід у взаємодії з виховниками, часто описують саме нестачу емоційного зв'язку.

Респондентка 3: *“Моя виховниця дуже крута. Я просто можу подивитися на неї, побачити, що вона класно робить, і спробувати перейняти в неї це.”*

Респондент 8: *“Коли виховник дуже добре виконує свої завдання, то його юнацтво також починає жити за пластовим принципом, жити за пластовими законами і так далі, щоб бути схожими на цього наставника.”*

Тобто наявність виховника, що якісно веде свою діяльність мотивує учасників «Пласту» також займатися волонтерством в організації.

У відповідь на питання про те, чого бракує у підтримці виховників опитані також згадують нестабільність, неможливість приділити увагу кожному учаснику, оскільки гурток занадто великий та недостатню частоту зустрічей:

Респондент 16: *“Якби ми частіше зустрічалися з гуртком, тоді би проби (пластова програма) швидше здавалися.”*

Респондентка 12 описує підтримку виховниці основну мотивацію до участі у Пластових подіях:

“Наприклад, на Шевченкіаду ніхто не мав мотивації щось готувати. А вона (виховниця) нас прям поштурмувала: “Дівчата, давайте!” Дуже нам допомогла, придумала. Вона залучається, і це дуже класно. Я їй можу подзвонити, написати.”

А Респондентка 5 описує втрату мотивації до участі у Пласті через конфлікт із виховницею:

“Це було дуже сумно, справді образливо, бо я дуже сильно старалася, я вже домовилася з нею. Тут за два дні воно так все наламається. І я два місяці просто сиділа. Тоді в мене мотивація пластувати якось зникла.”

Ця сама респондентка розповідає, що не планує виховницьку діяльність найближчим часом, рефлексуючи над власним досвідом у юнацтві:

“Я дивлюся на своє юнацтво, і я така: “Так, це було не окей, а так би не мало бути.” Я тому і не беру гурток зараз. (...) Я не зможу, тому я не беру на себе цю відповідальність. Тому що краще не взяти дітей, ніж їх взяти і потім зникнути.”

Окремою перешкодою для участі у волонтерства в «Пласті» є відбір учасників на події та інформування про можливості. 5 опитаних згадали про досвід непрозорого відбору в заходах.

Респондент 10: *“Люди, які організовують, скоріш за все, візьмуть своїх друзів, знайомих, ніж якусь незрозумілу людину, яка зголосилася.”*

Переважна більшість респондентів (17) отримують інформацію про волонтерські можливості через соцмережі та особисті зв'язки, що свідчить про те, що поширення інформації в «Пласті» значною мірою покладається на неформальні мережі, а не на централізовані офіційні механізми інформування. Це

узгоджується з горизонтальною організаційною культурою скаутського руху, де знання та можливості передаються між учасниками через особисті контакти, виховників і гуртковий простір, а не через системні оголошення зверху вниз. Водночас така модель створює нерівність у доступі до інформації: учасники з розвиненим колом знайомств у пласті або з активними виховниками отримують більше можливостей, тоді як менш залучені або нові учасники менш обізнані. Це підтверджує Респондентка 11: *“Я хотіла приєднатися прямо в організацію Шевченкіади [пластова подія, найчастіше у формі змагання на честь дня народження Тараса Шевченка], але була не дуже сильна в організації, більше вже на місці допомагала, оскільки там багато дорослих, старших, ніж я, людей, і вони, переважно, мають менший досвід, ніж я в Пласті, але оскільки вони дорослі, їх більше хочуть.”*

Респондент 19: *“Можливо, непорозуміння з людьми, які також є в організації, впливають на це (участь). Такі самі волонтери, як я, але люди, з якими мені не так комфортно спілкуватись, як з іншими.”*

Судячи з цього, в «Пласті» основною мотивацією волонтерів є задоволення від спілкування з друзями і спільна праця з ними, і саме це створює бар'єри для неупередженого відбору учасників. Зокрема, про це згадує Респондентка 3:

“Щоб організувати захід, це роблять з друзями, і якщо це буде якась рандомна людина з вулиці, то буде не зовсім то.”

Також як окрему категорію можна згадати про втому як перешкоду - про неї згадали 3 з опитаних.

Респондентка 5: *“Кожного тижня ідеши на якийсь захід, ти вже просто втомлюєшся, особливо, коли організовуєш це. Дуже багато треба впильнувати моментів.”*

Респондент 8: *“Періодично все-таки стикаюсь з втомою. От зараз трохи вигорів, поїхав у село на тиждень. Таки з втомою, нестачею часу на просто посидіти, відпочити.”*

У зв’язку з високою частотою участі у волонтерстві цих респондентки і респондентів у «Пласті» та поза ним втома може бути абсолютно закономірною реакцією на перевантаження. Щодо відмінностей залежно від віку опитаних, то різниця тут незначна і скоріше залежить від загального навантаження окремих респондентів в самій організації «Пласт».

Отже, отримані результати свідчать, що бар’єри участі підлітків та молоді у волонтерській діяльності в організації «Пласт» мають комплексний характер та включають як індивідуальні, так і організаційні чинники в самій організації «Пласт».

До індивідуальних бар’єрів належать: навчальне навантаження, брак часу, конкуренція з іншими сферами життя (хобі, сім’я), емоційне вигорання та стан здоров’я. Найбільш поширеним бар’єром є саме навчання, що вказує на домінування навчальних пріоритетів у житті підлітків та молоді.

Щодо перешкод, залежних від «Пласту», то до них входять: нестача дорослих виховників, мала кількість місць для участі у заходах (внаслідок цього існує відбір на заходи), особисті преференції при відборі на заходи, вікові обмеження, запізніла комунікація, логістичні труднощі, внутрішні пластові бюрократичні перешкоди, складність затвердження проведення заходів. Окрему групу становлять такі бар’єри, як географічна віддаленість та безпекова ситуація в Україні, що впливають на можливість фізичної участі в заходах.

Тільки четверта частина респондентів та респонденток (5) зауважили, що не бачать бар’єрів, пов’язаних з самою організацією. Це свідчить про те, що для частини молоді «Пласт» сприймається як достатньо доступне середовище, де

головну роль відіграють індивідуальні ресурси та можливості. Поза цим, важливо звернути увагу на час перебування опитаних в організації - у дванадцятьох з них він становить понад 5 років. Відносно віку респонденток і респондентів це близько третини життя, тобто вони перебувають в Пласті тривалий проміжок часу, отже, згадані перешкоди не переважають мотиваційних чинників до участі.

Загалом, участь у волонтерській діяльності в «Пласті» визначається самими учасниками балансом між особистими ресурсами та організаційними умовами, що виступає важливим чинником, який формує її доступність та привабливість.

3.3 Практичні рекомендації «Шляхи підтримки мотивації до волонтерства серед підлітків та молоді»

На основі результатів дослідження було розроблено практичні рекомендації для осередків молодіжної організації «Пласт», які спрямовані на підтримку мотивації підлітків та молоді до волонтерської діяльності.

Напрямки роботи, які потребують посилення та розвитку:

1. Підтримка та розвиток системи виховництва

Респонденти неодноразово наголошували на значенні виховників як прикладу для наслідування та джерела підтримки. Доцільним є посилення підготовки виховників, підтримка стабільної взаємодії між виховниками та юнацтвом, а також створення умов для залучення нових менторів до роботи з підлітками.

2. Розробка більш прозорого механізму щодо організація відбору на події в «Пласті»

На думку респондентів, з одного боку, слід зробити відбір більш формальним та зрозумілим, щоб уникнути дружніх преференцій. З іншого боку, ця ситуація свідчить про брак виховників. Від кількості виховників залежить кількість неповнолітніх, які можуть взяти участь у події. Залучення більшої кількості виховників буде впливати на розширення можливостей залучення до волонтерства серед підлітків та молоді.

3. Створення більшої кількості можливостей для активного залучення підлітків та молоді до спільної волонтерської діяльності.

Результати дослідження показали, що респонденти, які брали участь в організації таборів, сходин, вишколів або виховництва, демонстрували вищий рівень внутрішньої мотивації та відчуття значущості власного внеску. Тому доцільним є підтримувати молодіжні ініціативи та поступово передавати підліткам більше відповідальності в межах організації.

4. Врахування навчальних графіків підлітків та молоді під час планування заходів.

Рекомендується уникати проведення великих акцій у періоди екзаменів, НМТ або завершення навчального семестру. Зокрема бажано зменшити кількість акцій у травні, адже у відповідях опитаних згадувалося кілька загально-пластових масштабних подій, які щороку проводяться у пору екзаменів.

5. Активніший розвиток локальних заходів та між осередкової співпраці для зменшення логістичних та фінансових бар'єрів.

Частина респондентів зазначала, що участь у пластових активностях ускладнюються через високу вартість доїзду або значну віддаленість місця проведення заходів. У зв'язку з цим рекомендовано підтримувати локальні ініціативи, а також за можливості створювати механізми часткової фінансової

підтримки учасників.

Практичні рекомендації можуть бути використані осередками «Пласту», виховниками та організаторами молодіжних заходів для підтримки залучення підлітків та молоді до волонтерської діяльності й розвитку більш доступного та підтримуючого середовища для молодих волонтерів.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було проаналізовано чинники мотивації підлітків та молоді до волонтерської діяльності в молодіжній організації «Пласт - національна скаутська організація України».

Відповідно до *першого завдання* дослідження було описано теоретичні засади волонтерства серед підлітків та молоді. Зазначається, що основні поняття про волонтерство задекларовані на рівні державного Закону України та розглядаються як добровільна, безоплатна діяльність, яка спрямована на розвиток суспільного блага. Волонтерська діяльність виконує важливу функцію у формуванні громадянської активності та соціальної відповідальності особистості. Визначено, що в умовах воєнного часу, волонтерська діяльність набуває особливого значення, як інструмент підтримки суспільної стійкості та залучення молоді до активної участі у житті громади. Показано, що молодіжна організація «Пласт» має значний досвід залучення підлітків та молоді до волонтерської діяльності, має свої осередки в Україні та за кордоном, успішно інтегрує волонтерство у свою виховну програму служіння, створюючи системне середовище для поступового залучення до суспільно корисних ініціатив та самореалізації й саморозвитку.

Відповідно до *другого завдання* дослідження було виявлено мотиваційні чинники, які спонукають підлітків та молодь долучатися до волонтерства в «Пласті». Визначено, що процес мотивації має комплексний характер і поєднує організаційні, соціальні та ціннісні чинники.

Виявлено, що організаційні чинники мотивації до волонтерства в «Пласті» впливають на поєднання неформального молодіжного середовища, системи самоврядування та поступового переходу від участі до відповідальності. Опитані респонденти долучалися до організації подій, таборів, вишколів та виховництва,

що формує відчуття значущості власного внеску та посилює внутрішню мотивацію до подальшої участі.

Доведено, що важливу роль у мотивації відіграють соціальні чинники. Для значної частини опитаних вирішальним є середовище однолітків, атмосфера гуртка, підтримка друзів та відчуття приналежності до спільноти. Частина респондентів зазначала, що долучилася до «Пласту» через друзів, знайомих або членів родини, а позитивний досвід взаємодії в колективі підтримував подальшу участь у волонтерській діяльності.

Визначено ціннісні чинники мотивації, які представлені патріотичними мотивами, пов'язаними з підтримкою України, допомогою іншим та відчуттям громадянської відповідальності в умовах повномасштабної війни. Частина також акцентувала на пластових цінностях, передачі досвіду, розвитку організації та вихованні молодших пластунів. Для респондентів із європейських осередків важливим мотивом стало збереження зв'язку з українським середовищем та можливість перебувати в українськомовній спільноті.

Водночас дослідження підтвердило важливу роль виховників, які виступають не лише організаторами діяльності, а й джерелом підтримки та прикладом для наслідування, що безпосередньо впливає на бажання підлітків залишатися в організації у майбутньому.

Відповідно до *третього завдання* дослідження було виявлено ключові перешкоди для участі підлітків у волонтерській діяльності. Респонденти часто зазначали, що поєднання навчання, підготовки до іспитів та пластової діяльності є складним, особливо у старших класах. Значна частина опитаних також звертала увагу на проблеми доїзду до заходів, високу вартість квитків та нерівномірне географічне розташування пластових акцій.

Окрім ресурсних перешкод, частина респондентів згадувала організаційні

труднощі, зокрема нестачу стабільних виховників, непрозорість відбору на окремі заходи та нерівний доступ до можливостей участі. Деякі опитані вказували на відсутність пояснень причин відмови у відборі або вплив особистих знайомств на прийняття рішень щодо участі у заходах.

Відповідно до *четвертого завдання* дослідження було розроблено практичні рекомендації для осередків Пласту. Зокрема, запропоновано посилити підготовку виховників та забезпечити стабільність виховництва, зробити відбір на заходи прозорішим і зрозумілішим, а також поступово передавати підліткам більше відповідальності у співорганізації діяльності. Для зниження ресурсних бар'єрів рекомендовано узгоджувати графік великих акцій з навчальним розкладом, розвивати локальні заходи та створювати механізми фінансової підтримки учасників.

Отже, мотивація підлітків та молоді до волонтерської діяльності в «Пласті» формується під впливом поєднання організаційних, соціальних та ціннісних чинників, а сама організація створює умови для поступового переходу від участі до відповідальності та співорганізації діяльності. Водночас для підтримки довготривалої мотивації важливим є подолання організаційних, ресурсних та комунікаційних бар'єрів.

СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буренков, В. (2023). Соціальна робота із залучення внутрішньо переміщеної молоді до волонтерства. <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/18360>
2. Волонтерство як спосіб самореалізації сучасних підлітків. (2022). Матеріали конференції КНУ. http://ecopsy.com.ua/data/conf_2022_knu/tezy_knu_socwork_03_2022.pdf#page=70
3. Войтович, І., Козібротський, С., Деделюк, Н., & Демянчук, О. (2023). Особливості діяльності пластових таборів. <https://www.researchgate.net/publication/375482321>
4. Добрава, О. (2024). Соціальний потенціал підлітків у сучасному українському суспільстві. <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10239>
5. Закон України про волонтерську діяльність. № 3236-VI. (2011). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
6. Закон України Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху. (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-20#Text>
7. Калениченко, Р. (2008). Волонтерство в соціальній роботі. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059529.pdf>
8. Коблик, В. Волонтерська допомога підлітків як складова добродійної діяльності. <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7516/1/>

9. Ляпунова, В., & Бунчук, О. (2024). Громадські організації як умова розвитку соціальної активності підлітків. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 2(33), 69–74. <https://doi.org/10.33842/22195203-2024-2-33-69-74>

10. Мартинчук, О. (2025). Молодіжна організація «Пласт - Національна скаутська організація України» в умовах російсько-української війни. *Наукові записки*. https://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/3_2025/15.pdf

11. Міщенко, В. (2023). Формування сталого лідерства для організації молодіжних вишкільних таборів (на прикладі табору «Коловрат» станиця Суми НСОУ «Пласт»). <https://er.ucu.edu.ua/items/9975b905-4fb6-4dfd-b115-8ebf143856e7>

12. Нагорна, Д. (2022). Технології залучення молоді до волонтерства в Україні. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/27158>

13. Пласт — Національна скаутська організація України. (б.р.). *Офіційний сайт*. <https://www.plast.org.ua/>

14. Пласт у Німеччині. (б.р.). *Офіційний сайт*. <https://plastde.org/>

15. Полівко, Л., Щоголь, Д. (2023). [https://www.researchgate.net/publication/380331612 MOTIVATION OF ENGAGEMENT OF STUDENT YOUTH OF UKRAINE IN VOLUNTEER ACTIVITIES](https://www.researchgate.net/publication/380331612_MOTIVATION_OF_ENGAGEMENT_OF_STUDENT_YOUTH_OF_UKRAINE_IN_VOLUNTEER_ACTIVITIES)

16. Результати дослідження «Роль волонтерства у житті школярів». (2024). Українська Волонтерська Служба. <https://volunteer.country/library/rol-volonterstva-u-zitti-skoliariv>

17. Рисинець, Т., Потоцька, І., Лісовий, М., & Костенко, Н. (2025). Роль молодіжних організацій і спілкування в подоланні соціальної депривації у контексті воєнного стану. *Гуманітарний форум*.
<https://humanitarian.com.ua/index.php/human/article/view/26>

18. Сіра, О., & Сірий, Є. (2023). Волонтерство як форма соціального включення та можливої самозайнятості в сучасних викликах війни в Україні. *Міжнародні відносини*.
<https://www.researchgate.net/publication/370929587>

19. Тлумачний словник української мови. Томи 1–15 (А–П'ять). (б.р.).
<https://sum20ua.com/?page=522&searchWord=%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&wordid=188401>

20. Формування соціальної активності підлітків у волонтерській діяльності. (б.р.). *Міждисциплінарний діалог: молодь, наука, інновації. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції*.
<https://shron1.chtyvo.org.ua/>

21. Фуштей, О., & Романишин, Х. (2023). Волонтерська діяльність підлітків під час військового стану на прикладі НСОУ «Пласт». *ResearchGate*. <https://www.researchgate.net/publication/383204358>

22. Як зробити волонтерство частиною освітнього процесу. (2024, 6 серпня). *Нова українська школа*. <https://nus.org.ua/2024/08/06/yak-zrobyty-volonterstvo-chastynoyu-osvitnogo-protsesu-rekomendatsiyi-normatyvka-ta-52-miljony-gryven-na-zsu-lyshe-v-odnij-oblasti/>

23. Як Пласт виховує відповідальну молодь. (б.п.) (2020).
<https://plast.org.ua/blog-yak-plast-vyhovuye-vidpovidalnu-molod/>

24. Bandhu, D., Mohan, M. M., Nittala, N. A. P., Jadhav, P., Bhadauria, A., & Saxena, K. K. (2024). Theories of motivation: A comprehensive analysis of human behavior drivers. *Acta Psychologica*, 244, Article 104177.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0001691824000544?via%3Dihub>

25. Branje, S. (2021). Adolescent identity development in context. *Current Opinion in Psychology*.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352250X2100230X>

26. Donnelly, M. (2024) Adolescent Development. (б.п.). *EBSCO Research Starters*. <https://www.ebsco.com/research-starters/social-sciences-and-humanities/adolescent-development>

27. Forster, D. J., Archer, J., & Tajin, R. T. (2015). Volunteering within initial teacher education: Factors that boost and block participation. *Australian Journal of Teacher Education*, 40.
<https://www.researchgate.net/publication/283822456>

28. Hartmann, C., & Mathmann, F. (2024). Why minors volunteer — A mixed-method study of motivational factors in underage Generation Z volunteers in Europe. *Nonprofit and Voluntary Sector Management*.
<https://doi.org/10.1002/nvsm.1847>

29. Mokhzan, N. S., Sutan, R., & Yasin, R. M. (2023). Motives for volunteering among youth in promoting healthy well-being.
<https://www.researchgate.net/publication/375320047>

30. Nguyen, T. T., & Dao, H. A. (2025). Factors influencing the motivation to participate in volunteer activities among students of Tan Trao University, Vietnam. *International Journal of Scientific Research and Management*. <https://ijsrm.net/index.php/ijsrm/article/view/6268/3918>
31. Nolan, A., & Whelan, E. (2022). Youth volunteering: New norms for policy and practice. IntechOpen. <https://doi.org/10.5772/intechopen.104261>
32. Nordstrom, O., Tulibaski, K., & Peterson, T. O. (2021). Bridging the gap: A qualitative analysis of what it takes to inspire youth to engage in volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. <https://www.researchgate.net/publication/350795495>
33. Nursey-Bray, M. (2022). Building community resilience through youth volunteering: Towards a new model. *Regional Studies, Regional Science*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21681376.2022.2067004>
34. Oostlander, J., Güntert, S. T., van Schie, S., & Wehner, T. (2014). Linking autonomy-supportive leadership to volunteer satisfaction: A self-determination theory perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 25(6), 1368–1387. <https://www.researchgate.net/publication/257672634>
35. World Health Organization. (n.d.). *Adolescent health*. https://www.who.int/health-topics/adolescent-health#tab=tab_1
36. Stukas, A. A., Daly, M., & Cowling, M. J. (2005). Volunteerism and social capital: A functional approach. *Australian Journal on Volunteering*, 10(2), 35–44. <https://www.researchgate.net/publication/258311461>

37. Starosolsky Y. Encyclopedia of Ukraine. (6.p.). Plast Ukrainian Youth Association.
<https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CP%5CL%5CPlastUkrainianYouthAssociation.htm>
38. Subtelny, O., Dzulynsky, O., Dzulynsky, T., & Zakydalsky, O. (2016). *Plast: Ukrainian scouting, a unique story*. Plast Publishing.
<https://www.researchgate.net/publication/327985938>
39. The promise of adolescence: Realizing opportunity for all youth. (6.p.). National Academies of Sciences.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK545476/>
40. United Nations. (n.d.). Youth. <https://www.un.org/en/global-issues/youth>
41. Yang Xin, Deng Shusheng & Lu Liuheng (2026). Pro-environmental volunteering in Chinese university youth: Peer selection, influence, and the roles of social media and social self-efficacy. *Journal of Youth and Adolescence*.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10964-026-02319-8>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Гайд напівструктурованого інтерв'ю з членами скаутської організації «Пласт» в Україні та Європі

Вступна частина

Вітаю!

Мене звати Марія Западнюк, я студентка 4-го курсу Школи соціальної роботи НаУКМА та проводжу дослідження на тему «Мотивація підлітків та молоді до волонтерської діяльності на прикладі організації Пласт» у межах написання кваліфікаційної роботи зі спеціальності 231 «Соціальна робота».

Мета дослідження – вивчити чинники мотивації підлітків та молоді до волонтерської діяльності в ГО «Пласт» в Україні та в Європі.

Опитування може зайняти до 40 хв вашого часу щоб відповісти на наші запитання. Усі відповіді конфіденційні. Ви можете не відповідати на будь-яке питання, яке вам не подобається, а інтерв'ю можна закінчити в будь-який момент.

Скажіть, будь ласка, чи Ви не проти, щоб ми провели аудіо запис нашої розмови, аби зберегти всі важливі деталі? Я гарантую, що усі отримані дані будуть використовуватися в узагальненому вигляді, без використання конкретних прізвищ та посилань.

Блок 1. Соціально-демографічний

1) Статус волонтера:

- до 1-го року
- до 2-х років
- до 3-х років та більше

2) Статъ

3) Вік волонтерів

- 12-14 (підлітки)
- 15-18 років (молодь)

4) Місце навчання:

- Клас/школа
- Курс/ЗВО

5) Регіон проживання (місто, село, селище)

Блок 2. Членство в ГО «Пласт» та волонтерська активність

1) Членство в ГО «Пласт» в Україні/Європі

- Скільки часу ви у Пласті?
- Де ви зараз проживаєте?
- До якого локального осередку Пласту належите?

2) Волонтерська активність:

- Чи маєте ви пластовий курінь та гурток?
- Якими активностями у ГО «Пласт» ви вже займалися (виховництво, вишколи, табори, громадські ініціативи, збори коштів тощо)?
- Чи крім Пласту ви берете участь в інших волонтерських чи громадських проєктах? Якщо так - де? Коротко скажіть, чим займаєтеся?

Блок 3. Дослідження мотиваційних чинників, як спонукали приєднатися до Пласту

1. Яка мета вашого волонтерства? Чому ви вирішили приєднатися до

організації? Які мотиваційні чинники були найбільш важливими, а які скоріше важливими?

2. Що спонукає вас брати участь у волонтерських заходах в Пласті зараз?
3. Які цінності волонтерства є для вас найбільш цінними?
4. Розкажіть про ваші перші кроки в організації Пласт у якості волонтера? Що б ви змінили у цьому процесі, якби займалися запрошенням молоді до волонтерства в організації?

Блок 4. Бар'єри у процесі волонтерської діяльності

Як часто ви залучаєтеся до заходів у Пласті? Що заважає вам частіше брати участь у волонтерських активностях або навпаки – допомагає?

2. Чи були випадки, коли ви хотіли брати участь в цих заходах, але не змогли? Опишіть, будь ласка, причини цієї ситуації.
3. Як впливає географічна віддаленість місця проведення пластових подій на вашу участь у них?
4. Скажіть, які основні бар'єри, що виникають у вашій роботі залежать від вас особисто, а які – від самої організації?
5. Яким чином їх можна подолати?

Блок 5. Сприйняття організаційних практик Пласту

1. Яка є підтримка від пластових виховників/виховниць? В чому вони зазвичай допомагають?
2. Чого у ній бракує?
3. Де ви отримували інформацію про останні можливості волонтерства?
4. Чи достатньо у Пласті інформації про волонтерські можливості (оголошення, соцмережі, зустрічі)?
5. Які навички або досвід ви отримали завдяки волонтерству в Пласті?

6. Як участь у волонтерстві вплинула на ваше ставлення до громади та суспільства?
7. Як волонтерство допомогло вам у навчанні або планах на майбутнє?

Блок 6. Рекомендації щодо покращень організаційних практик Пласту для підвищення мотивації підлітків

1. Які зміни в організації або підході могли б зробити волонтерство для вас більш доступним чи привабливим?
2. Якби ви керували місцевим осередком Пласту, що б ви змінили, щоб залучити більше підлітків?
3. Які формати, на вашу думку, працюють найкраще для заохочення нових учасників?
4. Які заходи потрібно проводити аби більше мотивувати молодь до волонтерства, особливо зараз, в умовах війни?

Завершення

1. Чи є щось, що я не запитала, але що ви б хотіли розказати про волонтерство в Пласті?
2. Дякую вам за участь! Чи можу я у випадку уточнень звертатися до вас за *номер телефону/електронна пошта*?

ДОДАТОК Б**ІНФОРМОВАНА ЗГОДА БАТЬКІВ / ЗАКОННИХ ПРЕДСТАВНИКІВ
НА УЧАСТЬ НЕПОВНОЛІТНЬОГО У ДОСЛІДЖЕННІ**

Я, _____, даю згоду на участь моєї дитини _____ у дослідженні, яке проводиться студенткою 4 курсу спеціальності “Соціальна робота” Києво-Могилянської академії Западнюк Марією Вячеславівною у межах бакалаврської роботи на тему “Мотивація підлітків до волонтерської діяльності на прикладі організації «Пласт»”.

- Участь є добровільною;
- Дитина може відмовитися від участі на будь-якому етапі без пояснення причин;
- Усі отримані дані будуть використані виключно в наукових цілях;
- Інтерв'ю триватиме близько 40 хвилин, буде записане на аудіо виключно для потреб транскрибування та видалене після завершення аналізу, який відбудуватиметься анонімно;
- Персональні дані не будуть передані третім особам.

Я підтверджую, що ознайомлений(а) з умовами участі та погоджуюся на участь моєї дитини у дослідженні.

Дата:

Підпис:

Контактний телефон:

ДОДАТОК В

Використання ШІ при підготовці кваліфікаційної роботи

№ п/п	Назва викорис таного застосун ку або моделі ШІ	Мета використ ання	Обсяг використа ння (конкретні розділи)	Опис методики формування контенту	Опис редагування або верифікації
1	TurboScribe	Автоматичне розшифрування та транскрипція аудіозаписів інтерв'ю	Розділ 3	Завантаження аудіофайлів для транскрибування, збереження транскрипту	Виправлення неточностей транскрипцій, редагування граматичних, термінологічних, пунктуаційних помилок
2	Claude	Пошук джерел	Розділ 1	Подання запиту про знаходження наукових джерел на тему мотивації до волонтерства у підлітків,	Перевірка місця публікації, змісту, давності запропонованих джерел

				залучення до волонтерства підлітків, вікової психології	
3	Claude	Оформлення списку джерел	Список джерел	Подання запиту про оформлення списку джерел у потрібному стилі	Перевірка правильності назв та імен вручну
4	Chat GPT	Перевірка стилістик и	Розділи 1, 2, 3	Подання запиту проаналізувати текст роботи і вказати на помилки в стилізації тексту, редагування тексту	Перевірка достовірності відповіді ШІ відповідно до Методичних рекомендацій
5	Chat GPT	Формулювання тез	Висновки	Подання запиту стосовно формулювання тез висновків у потрібному стилі на основі чернеток	Редагування тексту, поєднання чернеток з сформульованими тезами

Декларація академічної доброчесності студента/студентки НаУКМА

Я, *Западнюк Марія Вячеславівна*, студентка 4 року навчання факультету охорони здоров'я, соціальної роботи і психології, спеціальність Соціальна робота 231, адреса електронної пошти m.zapadniuk@ukma.edu.ua,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «МОТИВАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ МОЛОДІЖНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ - НАЦІОНАЛЬНА СКАУТСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого ознайомлений/ ознайомлена;
- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи Unicheck.
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

20.05.26

Западнюк М. В.

ШСР НаУКМА